

Historical Sociology of Iran:

A Critical Approach To Prof. Katouzian's Works

کاتوزیان و تأمل در نظریه جامعه کوتاه مدت و

استبداد ایرانی

هادی خانیکی

Hadi.khaniki@gmail.com

مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران را در دوران معاصر نمی‌توان فارغ از مطالعات تاریخی توسعه واکاوی کرد. همایون کاتوزیان در ورود به این رویکرد نقش و سهمی فهم دارد. او با نظریه استبداد ایرانی و پرداختن به ابعاد مختلف آن و نگاه به مسئله ایران از منظر جامعه‌شناسی تاریخی می‌کوشد مفهوم توسعه را با تمایز میان جامعه ایرانی و جوامع غربی بررسی کند و پلی به سوی تاریخ‌نگری و تفسیر تاریخی (و نه تاریخ‌نگاری روایت‌گرانه) بسازد در این افق او با در نظر داشتن شرایط اقلیمی، مالکیت، موضوعیت و عدم موضوعیت جان و مال، مشکل عدم انباشت درازمدت ثروت و سرمایه را که پایه توسعه است، به اتکا عوامل فرهنگی تعیین می‌کند. علل و عوامل شکل‌گیری حکومت خود سرانه و جامعه خود سر را در غیاب ساختارهای مدنی در تاریخ ایران می‌شناساند. جمع‌بندی نهایی وی در قالب نظریه جامعه کوتاه مدت و غیبت تداوم درازمدت و وجود تغییرات دوره‌ای، کوتاه مدت و به هم پیوسته تبیین می‌گردد، که بازتاب آن نیز با شاخص شدن دو مقوله‌ی استبداد و هرج و مرج توضیح داده می‌شود.